

Kunskap är makt

**Utbildningspolitiskt program
antaget 2019, reviderat 2026**

Innehållsförteckning:

1. Kunskap är makt	2
2. En jämlik och sammanhållen förskola och skola	2
3. Förskola	4
4. Fritidshem	6
5. Grundskola	6
6. Sameskola	8
7. Gymnasieskola	8
8. Specialundervisning	9
9. Anpassade skolan, anpassade gymnasieskolan och anpassad utbildning för vuxna	9
10. Elever med funktionsnedsättning	10
11. Likabehandling	11
12. Elevhälsa	11
13. Modersmålsundervisning	13
14. Studiehundledning på modersmål	13
15. Studie- och yrkesvägledning	13
16. Vuxenutbildning	14
17. Folkbildning	15
18. Elever och elevdemokrati	16
19. Skolbibliotek	
20. Skolans personal	16
21. Yrkeshögskola	18
22. Universitet och högskola	18
23. Forskning och forskningspolitik	19
24. Villkor för studerande på yrkeshögskola och högskola	20
25. Studiemedel	21

1. Kunskap är makt

Varje människa behöver kunskap om sig själv och sin omvärld. Ju mer hen förstår, desto större förmåga får hen att hantera sin omvärld. Möjligheterna att påverka sitt eget liv och samhället blir större. Idén om ett jämlikt och sammanhållet utbildningssystem var en del av kampen för demokratin. En kamp som gjorde kunskap och bildning till en rättighet, för alla. Sedan flera decennier tillbaka har dock utvecklingen gått åt fel håll.

Vi lever i en värld som förändras snabbt. För att kunna delta och påverka i ett demokratiskt samhälle krävs idag mer kunskap om hur samhället fungerar. När alla inte får likvärdiga möjligheter till bildning och kunskap försämras även det demokratiska samtalet – och i längden möjligheten att ha en demokrati som utvecklas.

En återerövring av innehållet i begreppen kunskap, lärande, fostran och bildning måste ske. Kunskap är inte en viss mängd fakta samlad i minnet. Kunskap betyder förmåga att förstå, ordna, värdera och utveckla ett samlat vetande. Vänsterpartiets ideal kring demokrati bygger på upplysta samhällsmedborgare. Det kräver både ett sammanhållet utbildningssystem och en hög nivå av kunskap hos hela befolkningen.

Vänsterpartiet vill skapa en jämlik och sammanhållen skola. Förskolan och skolan ska lägga grunden för ett liv med möjligheter, inte återskapa och förstärka klasskillnader. Förskolan och skolan är helt avgörande för vilka möjligheter en människa har i livet. Därför är bristen på likvärdighet i utbildningen en fråga om demokrati och makt. Den svenska skolans grundproblem är just bristen på likvärdighet. För att skapa en likvärdig skola behöver skolan befrias från affärsverksamhet och särskiljande skolval, samt få en likvärdig ekonomi genom ett statligt ekonomiskt ansvar där resurser fördelas efter behov. Att alla får del av en god utbildning bidrar till att samhället blir bättre för alla. Kunskap är makt.

2. En jämlik och sammanhållen förskola och skola

Kunskap är en demokratisk rättighet och ingen handelsvara. Vänsterpartiet vill därför ha en gemensamt finansierad och demokratiskt styrd förskola och skola där behoven styr resursfördelningen. Ett utbildningssystem som är jämlikt ger varje barn och elev goda möjligheter att utvecklas och få sina behov tillgodosedda.

Vänsterpartiet vill skapa en sammanhållen förskola och skola där elever med olika bakgrund möts. När elever med olika bakgrund möts och utvecklas tillsammans förbättras inte bara studieresultaten utan även sammanhållningen i samhället generellt. Skolan kan inte avskaffa klassamhället, men jämna ut klasskillnader så att alla barn får en bra start i livet.

2.1 Fristående förskolor, skolor och övriga utbildningsformer

Sverige är idag världens enda land som tillåter obegränsade vinstuttag inom den fristående utbildningssektorn. Lagstiftningen i andra länder är betydligt mindre generös mot privata vinstintressen inom skolväsendet. I en del länder är visserligen olika bolagsformer tillåtna, men det finns ett krav på att alla offentliga medel ska komma eleverna till godo. Det finns inget annat land i världen där aktiebolag och riskkapitalbolag kan göra så stora vinster på att bedriva utbildningsverksamheter med offentliga medel. Hela utbildningsväsendet ska vara fritt från vinstintressen utan undantag.

Vinstjakten är en av anledningarna till att skolan blir allt mindre likvärdig och jämlik. Vinstdrivande fristående skolor etablerar sig där de har bäst marknadsutsikter, med andra ord i områden där befolkningen har hög utbildning och goda inkomster. Dessutom har dessa skolor ett

intresse av att driva upp elevernas betyg med förhoppningen om att locka till sig fler elever, vilket leder till betygsinflation och ökad segregation. Offentligt drivna skolor är däremot skyldiga att erbjuda alla elever utbildning, även barn med särskilda behov och barn vars tidigare skolor har försatts i konkurs.

Vinstintresset innebär också ett resursslöseri. Dels genom att vinster plockas ut från den skolpeng som egentligen är till för undervisningen, vinster som ofta har förts ut ur landet till skatteparadis – dels genom att de ökande skillnaderna mellan skolor har skapat ett stort behov av kontroll och granskning.

Införandet av fristående skolor, såväl vinstdrivande som på konfessionell grund, har bidragit till att elever med olika bakgrund i allt mindre utsträckning möts i en gemensam skola. Vänsterpartiet anser att den främsta valfriheten inte består i ett val av skola som innebär möjligheten att välja bort mötet med elever från annan bakgrund. Den främsta valfriheten består i stället i de ökade möjligheter till olika livsval som elever med en gemensam grundutbildning kan få efter genomgången utbildning. I en demokrati ingår varje individs rätt att välja livsåskådning och utöva den. Religiös eller annan ideologisk påverkan ska därför inte förekomma i skolan oavsett om det handlar om obligatoriska eller frivilliga inslag i utbildningen.

2.2 Det fria skolvalet i grundskolan

Forskning visar att betydelsen av elevers sociala bakgrund, klasstillhörighet och etniska bakgrund för skolresultaten ökar. Det fria skolvalet i grundskolan har bidragit till att föräldrars utbildningsbakgrund spelar allt större roll för hur väl barnen utvecklas under sin skolgång. Konsekvensen av detta har bland annat blivit en ökande skolsegregation, som leder till att många elever inte får möjligheten att nå sina kunskapsmål.

Dagens system med ett fritt skolval i grundskolan måste därför avskaffas och ett nytt system med visionen om allas likvärdiga rätt till kunskap tas fram. Vänsterpartiet anser att alla barn oavsett bostadsort, klassbakgrund och etnisk bakgrund ska garanteras en bra skola istället för dagens segregeringande skolvalssystem.

För att skapa bättre förutsättningar för likvärdig undervisning och ett effektivt utnyttjande av skolans resurser bör skolplaceringar i grundskolan utgå från upptagningsområden där en elev i första hand placeras i en kommunal skola. Upptagningsområdena bör baseras på att elever ska gå i en skola nära hemmet, men ska även ta hänsyn till eventuell boendesegregation och sträva efter en sammansättning av elever med olika bakgrund.

Efter att en skolplacering meddelats bör det dock även ges möjlighet för föräldrar och elever att komma med alternativa önskemål.

För att skolvalets segregeringande effekter ska upphöra måste de antagningsregler som gäller för fristående skolor förändras. Framförallt är det den flitigt använda möjligheten att använda köer för antagning som har de stora segregeringande effekterna. I många fall kan flera års kötid krävas för antagning, något som är till fördel för elever som kommer från socioekonomiskt starkare hem. Elever födda i Sverige får dessutom en fördel gentemot utlandsfödda elever. Möjligheten för fristående skolor att använda sig av kösystem vid antagning av elever ska tas bort.

2.3 Statligt huvudmannaskap

Kombinationen av friskolereformen, det fria skolvalet och kommunaliseringen har fått katastrofala konsekvenser för både likvärdigheten och kvaliteten i den svenska skolan. De åtgärder som hittills

vidtagits för att återupprätta kvalitet och likvärdighet såsom lärarlegitimation, nya läroplaner och nya skollagar är inte tillräckliga för att lösa denna problematik. För att möjliggöra likvärdigheten behövs det en aktör, staten, som tar huvudansvaret för den svenska skolan. Därför vill Vänsterpartiet förstatliga samtliga skolformer inom skolväsendet.

Kommunernas förutsättningar och engagemang för skolan varierar så mycket att det är till skada för både enskilda individer och samhället. Att elever får undervisning av högsta kvalitet – likvärdig över landet, är en angelägenhet för alla. Vilken skola eleven går i ska inte avgöra kvaliteten på hans utbildning. En likvärdig skola förutsätter en likvärdig ekonomi, och ett statligt ekonomiskt ansvar är därmed centralt för att nå det. Likvärdiga förutsättningar innebär inte lika mycket pengar till alla skolor, utan att resurserna fördelas efter behov. Detta till skillnad från dagens system där resurser fördelas efter vad en kommun vill och kan betala.

Lärarna är den viktigaste faktorn i skolan för att alla elever ska kunna utvecklas maximalt. Undervisningsuppdraget måste därför gå direkt från staten till lärarprofessionen. De ska avgöra vilka konkreta insatser som ska göras för att nå målen, med tydlig statlig reglering av förutsättningarna. Detsamma gäller för skolans ledning. Om staten styr exempelvis behörighetsregler och minimitid för undervisning samtidigt som varje skolenhet får ekonomiska resurser efter behov, skapas likvärdiga förutsättningar för alla landets skolor. Om staten övertar arbetsgivaransvaret underlättas också möjligheterna att bedriva en nationellt sammanhållen skolpolitik.

Det kommunala huvudmannaskapet med 290 olika sätt att styra skolan har skapat ett byråkratiskt system. Med en tydlig statlig finansiering och resursfördelning som utgår ifrån behoven kan de ekonomiska resurserna prioriteras och fördelas till de insatser som spelar störst roll för elevernas kunskapsutveckling. Vänsterpartiet vill därför att staten ska överta huvudansvaret för skolväsendets samtliga områden för att garantera alla enheter likvärdiga ekonomiska och kompetensmässiga förutsättningar.

3. Förskola

Förskolan ska lägga grunden för resten av livet, och personalen ska ha tiden och kompetensen att ge alla barn det stöd de behöver för att kunna utvecklas utifrån sina förutsättningar. För Vänsterpartiet är det viktigt att värna barnen. Rätten till en bra förskola för alla barn är en självklarhet.

Förskolan har långsiktiga positiva effekter på barns lärande och utveckling. Förskolan har även utjämnande socioekonomiska effekter genom att barn från resursfattiga familjer drar störst nytta av att vistas i förskola. Den målmedvetna satsningen på förskolan i Sverige har gjort att den internationellt sett intar en särställning både vad gäller tillgänglighet, kvalitet och pedagogisk utveckling men för att den goda utvecklingen ska fortsätta behöver barngruppernas storlek begränsas och förskolans kompensatoriska roll förstärkas. Som ett led i det kompensatoriska uppdraget ska alla barn, oavsett vårdnadshavarnas sysselsättning, erbjudas minst 30 timmar förskola per vecka. Detta bör ske i kombination med personalförstärkningar.

Inom förskolan löper personalen större risk att drabbas av stressrelaterade sjukdomar jämfört med andra yrkesgrupper på arbetsmarknaden. Det riskerar att drabba barnens utveckling. Barnen har rätt till en bra verksamhet och personalen har rätt till en god arbetsmiljö. För att höja kvalitén i förskolan föreslår Vänsterpartiet därför en reglering av barngrupperna genom att likt Norge lagstifta om hur många barn det får vara per anställd. Max 3 barn per vuxen för barn upp till och med 3 år och max 5 barn per vuxen i grupperna med barn som är 4–5 år. Samtidigt föreslås

barngruppernas storlek regleras till max 12 barn i grupperna med barn under 3 år och max 15 barn i grupperna med barn över 3 år. Förslaget innebär även att staten ska ta det ekonomiska ansvaret för att hålla detta, inte kommunerna.

För att förskolan ska kunna utvecklas och rekrytera mer personal krävs det en utveckling av de olika yrkesrollerna. Därför föreslår vi att skydda yrkestiteln barnskötare. Titeln barnskötare bör reserveras för personer med en examen från barn- och fritids-programmet eller med motsvarande utbildning/yrkespaket på komvux. En skyddad yrkestitel höjer statusen på yrket och i förlängningen kvaliteten i verksamheten.

Den fysiska miljön inomhus och utomhus på förskolan är viktig för barnens lek och lärande. Goda pedagogiska miljöer uppmuntrar till kreativitet och nyfikenhet och inspirerar till aktivitet bortom begränsande genusmönster. Det ska finnas tillgång till lugn och avskildhet för vila. Kravet på skolbibliotek gäller idag inte förskolan, men det är angeläget att säkra tillgången till böcker och andra medier på varje förskola. Litteratur har stor betydelse även för de yngsta barnen. Pojkar och flickor i förskolan ska få likvärdig stimulans när det gäller bokprat och bokläsning och personalen ska vara medveten om de normer som böckerna förmedlar och ha kunskaper att problematisera dem. Förskolan ska vara en mötesplats för barn med olika bakgrund i en pedagogisk verksamhet med god kvalitet.

Förutom att fylla en pedagogisk funktion är barnomsorg också en förutsättning för att kvinnor och män ska kunna förvärvsarbeta på lika villkor. Tillgången och rätten till en bra och flexibel barnomsorg har länge varit och är fortfarande en viktig feministisk fråga. Många arbetar på obekvämt arbetstid. Därmed ökar också behovet av tillgång till barnomsorg på kvällar, nätter och helger. De som främst är i behov av denna omsorg är barn till ensamstående föräldrar, inte sällan kvinnor, anställda inom samma offentliga sektor som har ansvar för barnomsorgen. Kommunerna ska därför vara skyldiga att erbjuda barnomsorg under obekvämt arbetstid.

Vänsterpartiet vill se ett fribelopp i maxtaxan så att de hushåll som har lägst inkomster får en reducerad avgift. På sikt vill Vänsterpartiet göra förskolan avgiftsfri. För att möjliggöra för alla barn att ta del av både förskolan vill Vänsterpartiet göra den avgiftsfri, samt utöka rätten till barnomsorg även till barn vars föräldrar är utan sysselsättning eller föräldralediga. Detta bör ske i kombination med personalförstärkningar.

Även den öppna förskolan har en viktig förebyggande roll där barn tillsammans med vårdnadshavare kan delta i pedagogisk verksamhet, särskilt för barn från socioekonomiskt utsatta familjer. Den ger stöd i föräldraskapet och fungerar även som en bro in till den ordinarie förskolan. Vänsterpartiet vill att kommunerna ska vara skyldiga att anordna öppna förskolor, samt säkerställa att de arbetar aktivt med både genus och hbtq-perspektiv.

3.1 Modersmålsstöd

Förskolan ska bidra till att modersmålet utvecklas så att barnen kan kommunicera på såväl sitt modersmål som på svenska. I läroplanen för förskolan framgår att verksamheten ska lägga stor vikt vid att stimulera varje barns språkutveckling. Vidare ska medvetenhet om det egna kulturarvet och delaktighet i andras kultur bidra till att barnen utvecklar sin förmåga att förstå och leva sig in i andras villkor och värderingar. Det språkliga lärandet blir bäst när språket används i meningsfulla sammanhang i vardagen, till exempel i lek och skapande verksamhet. Personalen ska därför anpassa aktiviteter, arbetssätt, miljö och material efter barnens behov för att medverka till barns utveckling av sitt modersmål.

Möjligheterna för förskolebarn att få modersmålsstöd varierar kraftigt och inte sällan finns det stora brister i förskolornas arbete, något som regelbundet konstateras av skolmyndigheterna i deras tillsynsarbete. Vänsterpartiet anser att ett första steg är att införa rätten till modersmålsstöd i förskolan, något som saknas idag. För att det ska bli möjligt att leva upp till läroplanens skrivningar är det dessutom viktigt med ett klimat där olika språk ses som en tillgång och där elevernas intresse för och nyfikenhet av olika språk uppmuntras.

4. Fritidshem

Fritidshemmet ingår i det samlade utbildningssystemet och ska komplettera skolan samt erbjuda barn en meningsfull fritid och stöd i utvecklingen. Därför behövs bra fritidshem med utbildad personal och en rimlig personaltäthet. Fritidshems-verksamheterna har idag stora problem med allt för stora barngrupper och för lite personal. I likhet med förskolan vill vi se bindande regler avseende barngruppernas storlekar i fritidshemmen

Fritidshemmen är en del av en samlad skoldag och ska därför hålla lika hög kvalitet som skolan. Många barn börjar och slutar sin dag på fritidshemmet. Fritidshemmen har också en viktig roll vad gäller informellt lärande. För att främja jämlikhet och jämställdhet är det viktigt att uppmärksamma skillnader i nyttjandet av fritidshem. Det kan röra sig om föräldrarnas utbildning, födelse-land, civilstånd och även bostadsort.

Barn till högutbildade går betydligt oftare på fritidshem än barn vars föräldrar har kortare utbildning. Dessutom vet vi att barn i ekonomiskt utsatta hushåll deltar i mindre utsträckning i organiserade fritidsaktiviteter. Detsamma gäller barn med ensamstående föräldrar, varav de flesta är kvinnor, barn i arbetarhushåll och barn vars föräldrar är födda utomlands. För dessa barn är rätten till bra fritidshem än viktigare. För att fler barn ska kunna ta del av fritidshemmets viktiga verksamhet föreslår Vänsterpartiet att ett fribelopp införs för fritidshemsavgiften så att de med låga inkomster betalar en lägre avgift än i dag. På sikt vill Vänsterpartiet göra fritidshemsverksamheten avgiftsfritt och tillgänglig för alla barn.

I skollagen bör det dessutom regleras att lokalerna inte bara ska vara ändamålsenliga utan också anpassade för fritidshemsverksamhet.

5. Grundskola

Vänsterpartiet vill se en jämlik och likvärdig grundskola för alla barn. En skola för ett framåtblickande och demokratiskt samhälle handlar inte bara om att utbilda för arbetslivet – den handlar också om allas rätt till kunskap. Skolan ska både förmedla demokratiska värden och ge alla elever möjlighet att inhämta och fördjupa sina kunskaper. Då grundskolan är obligatorisk för alla barn spelar den en särskilt viktig roll för att förmedla respekten för de mänskliga rättigheterna, jämställdhet mellan könen och det gemensamma ansvaret för miljön.

Undervisningen ska vara saklig, allsidig och fri från konfessionella inslag. Professionen ska utforma undervisning baserad på forskning och beprövad erfarenhet, såväl teoretiska som praktisk-estetiska ämnen har en given plats i grundskolan. Goda pedagogiska miljöer inom- och utomhus är dels en arbetsmiljöfråga för eleverna, dels något som påverkar möjligheten att lära och utvecklas. Grundskolan ska vara kostnadsfri och inte exkludera någon, avgifter för exempelvis resor och aktiviteter ska inte få tas ut. Skolarbetet ska främst göras i skolan. Hemläxor riskerar att förstärka både klass- och könsskillnader. Vänsterpartiet är inte principiellt emot läxor men i den mån läxor ges ska det finnas tillgång till avgiftsfri lärarledd hjälp i skolan av en behörig lärare.

Elevernas kunskapsutveckling behöver följas upp redan från första början och därefter vara ett kontinuerligt inslag i skolans arbete. Det är endast genom tidig uppföljning som tidiga insatser blir möjliga. Det handlar framförallt om uppföljning av läsning och matematisk förståelse. Om lärandet inte synliggörs för fler än den enskilde läraren, så riskeras att insatser inte blir av eller sätts in för sent under skolgången. Samverkan mellan lärare, förskolelärare och fritidspedagog är väsentligt i grundskolans lägre åldrar. För att garantera elevernas rätt till kunskap behöver elevernas kunskapsutveckling följas upp. En tydlig och likvärdig uppföljning i tidig ålder är bättre än tidiga betyg.

För Vänsterpartiet är kunskap en rättighet och när eleverna inte fått den rättigheten uppfylld är det skolan som ska hållas ansvarig. Betyg och bedömning behövs därför i skolan som en försäkring att eleverna får den kunskap de har rätt till och att skolan fullgjort sitt uppdrag. Det finns ingenting som talar för att betyg i tidiga åldrar har en positiv effekt på inläringen, tvärtom ger det upphov till stress och tidig utslagning. Om betyg ska sättas vill Vänsterpartiet att betyg sätts endast för ämnet och årskursen behöriga ämneslärare från och med årskurs sju.

Vänsterpartiets vision om ett jämlikt samhälle innefattar också en jämlik syn på olika typer av kunskaper. Genom att uppvärdera praktiska ämnen i skolvärlden motverkas en hierarkisk kunskapssyn där vissa kunskaper ses som mer värdefulla än andra. Skolan ska bilda hela människor, inte bara utbilda för fortsatta studier och arbetslivet, därför är det viktigt att elever får möta en bredd av ämnen. Människan är en skapande varelse och detta skapande ska vara en naturlig del av skolans verksamhet. Att få tillgång till dessa ämnen inom skolans ram är viktigt för barn och ungas utveckling där de exempelvis kan lära sig att förstå hur bilder kan användas för kommunikation, själv uttrycka sig genom konst och också förhålla sig kritiskt och tolka budskap i dagens informationsintensiva värld.

Samhället förändras men skolan hänger inte alltid med. Ämnet moderna språk syftar till att ge nya perspektiv på omvärlden, ökade möjligheter till kontakter och större förståelse för olika sätt att leva. Att låta fler språk vara valbara skulle vara positivt ur flera aspekter. Vänsterpartiet anser att samhällets flerspråkighet bör ses som en tillgång och för att tillvara ta den resursen bör ämnet moderna språk breddas till flera språk. Även om varje skola inte kan erbjuda alla språk.

Vänsterpartiet anser att nuvarande skolfinansieringssystem med skolpeng måste avskaffas för att öka likvärdigheten i skolan. Modellen där en viss summa pengar följer med varje elev skapar incitament för stora klasser. Kostnaderna för att bedriva undervisning är i stort sett de samma oavsett klassens storlek, vilket leder till att stora klasser går med överskott och mindre klasser med underskott. Med andra ord missgynnas skolor med hög lärartäthet medan skolor med låg lärartäthet gynnas av dagens skolpengssystem. Skolor på landsbygd och skolor med elever med behov av mindre undervisningsgrupper missgynnas. Klasstorlek och lärartäthet har betydelse för elevers kunskapsinläring. Tydligast är det för elever som går de första åren i grundskolan, samt elever som inte får så mycket stöd i sina studier hemifrån. Med ett förändrat skolfinansieringssystem, nationellt ansvarstagande och en sammanhållen skola kan den negativa trenden vändas och skolsystemet ges förutsättningar att bli jämlikt.

Ansvar för att undervisningen utformas i enlighet med läroplanernas värdegrund ligger på huvudmännen, rektorer och lärare. Där bör det också ligga. Huvudmännen har dock ett viktigt ansvar att skapa rimliga förutsättningar att värdera de läromedel som ska användas i undervisningen. För att underlätta för skolorna vid inköp av såväl tryckta som digitala läromedel bör därför Skolverket få i uppdrag att inrätta en kvalitetsmärkning av läromedel som är utformad i

enlighet med läroplanernas värdegrund. Huvudmännen ska säkerställa att det finns resurser till allsidiga läromedel, så att skolorna inte utlämnas enbart till sponsrade läromedel från olika intressegrupper eller kommersiella företag. Vänsterpartiet är generellt sett kritiska till sponsring av läromedel i skolundervisningen. Sponsrade läromedel, i synnerhet från kommersiella företag, ställer stora krav på lärarnas förmåga och utrymme för arbete med källkritik och bör endast användas i källkritisk utbildning, inte för att täcka upp bristande resurser för läromedel.

Att gå i simskola och lära sig simma tidigt har blivit alltmer av en klassfråga när avgifterna till simskola ökat markant runt om i landet. För Vänsterpartiet är simkunnighet en rättighet och det är inte föräldrarnas plånbok som ska avgöra om barn kan simma eller inte. Simkunnighet räddar liv. Skolverket har konstaterat att årskursen då eleverna börjar få simundervisning har betydelse för att eleverna ska uppnå kunskapskraven för simkunnighet i grundskolan. Vänsterpartiet vill därför att simundervisning ska bli en del av undervisningen redan från första klass i alla skolor.

6. Sameskola

Samisk förskola och skola ska bidra till att utveckla barnens och elevernas samiska identitet, kultur och språk. Vänsterpartiet vill därför flytta över ansvaret från Sameskolstyrelsen till Sametinget för att förbättra förutsättningarna för samisk utbildning. Den kanske mest betydelsefulla fördelen skulle vara en tydligare styrning. Ett införlivande av Sameskolstyrelsens uppgifter i Sametinget är också i linje med regeringsformen, där det framgår att samernas möjligheter att behålla och utveckla ett eget kultur- och samfundsliv ska främjas.

Vänsterpartiet menar därför att det behövs en generell utbildningssatsning för att förstärka tillgången på lärare i nationella minoritetsspråk, inklusive samiska, mer resurser till utbildningarna samt ändringar i examensmålen. Fortbildning av samiska modersmållärare behöver tillföras mer resurser. Vi vill också se en statlig satsning på samisk läromedelsproduktion. Framtagandet och produktionen bör ske i nära samarbete med Sametinget i Norge och berörda skolmyndigheter.

7. Gymnasieskola

Gymnasieskolan är en frivillig skolform men samtidigt är en gymnasieexamen den absolut viktigaste nyckeln till arbetsmarknaden och ett vuxenliv med egen försörjning och god hälsa. Därför behöver gymnasieskolans uppdrag och arbetssätt tydligt utgå från målsättningen att alla ska slutföra en gymnasieutbildning eller motsvarande inom andra skolformer. Betydligt större insatser behöver göras för att få alla unga att påbörja och slutföra en gymnasieutbildning. Bland annat genom en förstärkning av det specialpedagogiska arbetet inom skolformen, en större flexibilitet i utbildningens organisering, men också genom ett ständigt utvecklingsarbete i nära samarbete med universitet och högskolor. Vänsterpartiet vill även se en tätare samverkan mellan gymnasieskolan och arbetsmarknadens parter.

Gymnasiet behöver ha ett brett utbud av program och inriktningar så att möjligheterna att gå en utbildning inom ett område som väcker ens intresse är goda. Utbudet behöver också utformas efter behov på den lokala och nationella arbetsmarknaden. Att både yrkesprogram och studieförberedande program nu återigen ger grundläggande behörighet till högskolestudier är något Vänsterpartiet välkomnar. Gymnasieskolan har precis som grundskolan ett uppdrag att utbilda medvetna medborgare, därför behöver fokus på bildning och demokrati stärkas. Att få tillgång till utbildning inom de estetiska ämnena gynnar både individens utveckling och lärande och är viktigt även i gymnasieskolan. Därför bör estetiska ämnen återinföras på samtliga gymnasieprogram.

Gymnasieskolans struktur med olika program bär en inneboende risk för hierarkier och könssegregation. Det behöver finnas ett medvetet arbete för att bryta de hierarkierna och öka statusen för yrkesprogrammen samt för att bryta könsstereotypa utbildningsval. Alla program skulle gynnas av en blandning av elever med olika bakgrund och av olika kön. Då måste de som vågar välja okonventionellt stötta och utbildning och praktik utformas så att alla elever har samma rätt till trygga lärmiljöer. Arbetet med att uppnå en blandning av elever med olika bakgrund och kön inom gymnasieskolans program behöver kombineras med ett medvetet arbete för att blanda olika typer av program på olika skolor. Idag blir det ofta en uppdelning mellan skolor med teoretiska program respektive praktiska program, vilket förstärker segregationen.

Vänsterpartiet anser att även de elever som inte är behöriga till nationella gymnasieprogram ska garanteras rätt till fortsatt utbildning. Antingen i form av behörighetsgivande utbildning eller i någon annan form motsvarande en gymnasieutbildning.

Inom gymnasieskolan finns även riksrekryterande gymnasieprogram, där intaget sker från hela landet. Det är utbildningar av särskilt nationellt intresse. Vänsterpartiet anser att även unika lokala utbildningar som är av nationellt intresse ska kunna vara gymnasieprogram med riksintag och säkras genom statliga medel.

8. Specialundervisning

Ibland behöver en elev stöd i skolan utanför ramarna för den ordinarie undervisningen. När kunskapsresultaten sjunker är det viktigare än någonsin att alla barn och elever får det stöd de behöver och har rätt till. Resurserna för särskilt stöd räcker inte till och de insatser som görs kommer ofta alldeles för sent. Specialundervisningen behöver utvecklas och stärkas upp.

Vänsterpartiet anser att det därför behövs därför fler speciallärare och specialpedagoger i hela skolsystemet och att möjligheterna till särskilt stöd behöver stärkas. Fler utbildningsplatser behövs men även att förenkla vägen till behörighet för dem som redan har en hel del utbildning och/eller erfarenhet inom det specialpedagogiska området.

Det måste finnas tillräckliga ekonomiska och personella resurser i skolan så att lärare och rektorer kan besluta om stöd och anpassningar, både för elever och för personal. Skolor ska se både fysiska och kognitiva hjälpmedel som en självklar anpassning. Det ska finnas anpassade läromedel och anpassad pedagogik utifrån olika grupper och individers behov.

9. Anpassade skolan, anpassade gymnasieskolan och anpassad utbildning för vuxna

Anpassade grundskolan och anpassade gymnasieskolan är till för barn som har en intellektuell funktionsnedsättning eller en förvärvad hjärnskada. De syftar till att ge eleverna möjlighet att aktivt nyttja sin rätt och ta sin plats i ett demokratiskt samhälle. Utbildningen ska vara väl anpassad efter individens behov och den ska ge möjlighet till både teoretiska och praktiska kunskaper och att eleverna möts av höga och positiva förväntningar så att de får möjlighet att utvecklas så långt som möjligt utifrån sina förutsättningar. Förutom betyg ska eleverna också ges möjlighet till skriftliga intyg på avgränsade kunskaper eller moment som kan vara till nytta i arbetslivet.

Precis som för andra grupper som uppfattas som normbrytande så kan också behovet av egna, trygga rum, där en får vara normen, vara stort och tillgången avgörande för elevernas välmående. Att helt inkludera den grupp elever som idag antas till anpassade grundskolan och anpassade gymnasieskolan i den övriga grundskolan eller gymnasiet gynnar inte eleverna. Däremot är det av

största vikt att grundskolan tillsammans med anpassade grundskolan och anpassade gymnasieskolan arbetar för att bryta fördomar mot anpassade skolans målgrupp och för att integrera eleverna i de olika skolformerna med varandra.

Eleverna ska tidigt ha möjlighet att utveckla sina kunskaper inom områden som kan vara till nytta i arbetslivet och i anpassade gymnasieskolan är möjligheten att välja mellan olika nationella program utifrån elevens intresse och utifrån framtida möjligheter på arbetsmarknaden viktig. Även inom ramen för särskild utbildning för vuxna behöver både tillgången till utbildning som utvecklar individen som medborgare och som rustar individen för arbetsmarknaden finnas. Ofta kan nära samverkan mellan gymnasieskola och gymnasiesärskola samt mellan vuxenutbildning och anpassad utbildning för vuxna öppna fler möjligheter till yrkesutbildningar där yrkeslärarkompetens eller särskilt anpassade lokaler och utrustning är avgörande.

Anpassad utbildning för vuxna är en skolform som motsvarar komvux med ett liknande utbud av kurser på grundnivå och gymnasienivå. Helt kan inte utbildningen anpassas till regelverken inom komvux utan bör även fortsättningsvis erbjuda utbildning för de som behöver det. Deltagarna bör exempelvis kunna läsa samma kurs på anpassad vuxenutbildning som redan klarats på gymnasiesärskolan om det är gynnsamt för individen.

10. Mottagandet i särskolans olika skolformer måste vara rättssäkert, så att det verkligen är elever med utvecklingsstörning som blir mottagna. Samtidigt finns en stor grupp elever idag i hållrummet mellan gymnasiesärskola och den övriga gymnasieskolan. Elever som i hög utsträckning skulle gynnas av mer anpassad undervisning och högre kompetens kring just deras funktionssätt och vilka pedagogiska miljöer och undervisningssätt som faktiskt gynnar individens utbildning än vad som idag, i många fall, kan ges inom introduktionsprogrammen i gymnasieskolan. Resultatet är att ett stort antal individer helt ramlar ur utbildningssystemet eftersom det är nästintill omöjligt att uppnå de betyg som krävs för att bli behörig till nationellt program. Samverkan mellan introduktionsprogrammen och gymnasiesärskolan måste kraftigt förstärkas för att den här elevgruppen ska få en god utbildning som gynnar individens utveckling och som ger kunskaper som kan leda till vidare studier eller arbete. **Elever med funktionsnedsättning**

Många elever med funktionsnedsättning har integrerad undervisning i alla typer av skolformer som grundskola, gymnasieskola, vuxenutbildning och eftergymnasial utbildning. Det ställer krav på skolan i form av tillgängliga lokaler, extra resurs mellan lektioner för dem som inte har personlig assistans, och hjälpmedel i klassrummen. Elever med funktionsnedsättning ska ha samma möjlighet till en god utbildning som alla andra.

Även elever med icke-synlig funktionsnedsättning, som neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, har integrerad undervisning och har rätt att få anpassad undervisning, både pedagogiskt, socialt och fysiskt. Det finns ett stort behov av kontinuerlig kunskapshöjning och fortbildning om neuropsykiatriska funktionsnedsättningar och neurologiska funktionsnedsättningar i form av bemötande, extra anpassningar och särskilt stöd. Vänsterpartiet vill därför se skärpta krav på kontinuerlig kompetensutveckling av skolans personal om såväl synliga funktionsnedsättningar som neuropsykiatriska funktionsnedsättningar.

Tillgänglighet och delaktighet är en rättighetsfråga om att ge alla medborgare samma demokratiska rättigheter och möjligheter i samhället. Att göra skolor, arbetsplatser, bostäder, transporter och offentliga lokaler tillgängliga skulle öka möjligheterna för personer med funktionsnedsättning att delta i utbildning, i arbetslivet och i samhällslivet som helhet.

10.2 Specialskola

Alla barn har rätt till en fungerande skolgång. Specialskolan är en skolform som framförallt riktar sig till elever som är döva eller har hörselnedsättning. Specialskolan kan även rikta sig till elever med grav språkstörning eller synnedsättning i kombination med ytterligare funktionsnedsättning. Verksamheten är statlig och leds av den specialpedagogiska skolmyndigheten, SPSM.

Dessa skolor bör försvaras och förbli i statlig regi. De särskilda behov som målgrupperna har kan inte tillgodoses av varje kommun, varken ekonomiskt eller praktiskt.

Rätten till utbildning och en fungerande skolgång för elever med funktionsnedsättning måste stärkas och säkerställas i praktiken. Vänsterpartiet menar att det inte ska vara möjligt för en skola att neka elever plats i skolan med hänvisning till elevens behov av stöd och kommunerna måste garantera att elever med funktionsnedsättning har samma möjlighet som andra att komplettera sin grund- eller gymnasiebehörighet.

11. Likabehandling

Att skolmiljön präglas av trygghet och arbetsro är en förutsättning för att eleverna ska kunna tillägna sig kunskap och utvecklas socialt. Den kränkande behandling som alltför ofta förekommer i skolan måste motarbetas med kraft, och alla vuxna i skolan bär ett ansvar för detta. Ofta betraktas eleverna som en del av problemet – inte som en del av lösningen. Elevernas delaktighet är viktig för ett välfungerande likabehandlingsarbete. En politik som i grunden betraktar elever som potentiella hot mot ordningen i skolan hamnar fel. Förebyggande åtgärder är generellt av betydligt större vikt för att verkligen förhindra kränkningar än vad disciplinära åtgärder är. En välfungerande elevhälsa, liksom ett nära samarbete mellan hem, skola, fritidshem och föreningsliv, är exempel på förebyggande arbete som behöver tillmätas större vikt.

Vänsterpartiet vill se en skola där elevernas mångfald och olikheter ses som en tillgång och inte som ett hot. Fördomar kring funktionsnedsättningar ska bekämpas och skolan ska vara tillgänglig både i fysiskt och kognitivt hänseende. Många elever blir utsatta för rasism i skolan och vittnar om att skolorna ofta saknar förmågan att bemöta och motverka det. Lärare och annan skolpersonal behöver få kompetensutveckling i att arbeta emot rasism.

Skolan är en av de vanligaste platserna för unga tjejer att utsättas för sexuella trakasserier. Fortfarande händer det att sexuella trakasserier ses som en naturlig del av vardagen. Porren online når dessutom allt yngre åldrar. För Vänsterpartiet är det oacceptabelt. Lika höga krav ska ställas på barns arbetsmiljö som på vuxnas. Vänsterpartiet vill se en stor satsning på kompetensutveckling för bättre sex- och samlevnadsundervisning i den svenska skolan. Även fritidspedagoger bör ges möjlighet till denna typ av kompetensutveckling. Detta behövs särskilt för att införandet av samtyckeslagstiftning ska få önskad effekt och genomslag.

Värdegrundsfrågor ska diskuteras aktivt på varje skola. Lärare behöver ha kunskap om normer och granska dem kritiskt. Undervisningen i sex och samlevnad ska också vara en del av arbetet med likabehandling, då många kränkningar grundar sig på kön, sexualitet eller könsuttryck. Alla ska våga uttrycka sin identitet på sina egna villkor i skolan.

12. Elevhälsa

Den fysiska och psykiska ohälsan ökar bland barn och unga och ohälsan har en tydlig både klass- och könsmässig aspekt. Därför är det viktigt att skolan ger såväl kunskap om, som tillgång till, hälsofrämjande aktiviteter. Skolämnet idrott och hälsa har en viktig roll. Men det är också viktigt att skolan i övrigt arbetar hälsofrämjande, att skolmiljön ger tillgång till trygga och stimulerande lek- och aktivitetsmiljöer, att skolmaten är hälsosam och att det finns en fungerande elevhälsa. Alla förskolebarn ska ha tillgång till barnhälsa genom barnhälsovårdscentralerna, BVC.

Barn och elevers hälsa är avgörande för deras möjligheter i livet och i skolan. Därför bör det vara ett ansvar för alla som möter barn och unga i sin profession att verka hälsofrämjande. Förskolan och skolan har ett stort ansvar att utforma och organisera sin verksamhet så att den gynnar barn och elevers välmående och trygghet i skolan, men också att se och uppmärksamma och arbeta för hälsa och trygghet utanför skolan. Detta genom samverkan med föräldrar, socialtjänst, barn- och ungdomspsykiatri, ungdomsgårdar eller andra aktörer. Barn- och elevhälsan har kunskap och ansvar för det förebyggande och hälsofrämjande arbetet i skolan men inte som ensam aktör, utan som en del av hela skolans arbete med trygghet och hälsa. Tyngdpunktsförskjutningen från åtgärdande till förebyggande och hälsofrämjande elevhälsa innebär att skolor behöver skapa arenor där elevhälsan deltar i lärares lärande om vilka förändringar som behöver göras i sättet att arbeta för att stödja de elever som har svårt att tillgodogöra sig den undervisning som redan bedrivs.

Många elever upplever skolrelaterad stress, främst beroende på arbetsbelastningen i skolan i form av hemläxor och prov. När elever, trots förebyggande insatser, ändå mår dåligt är det skolans ansvar att se hur den egna skolan bidrar till ohälsan och hur den egna skolan med hjälp av ändrade arbetssätt istället kan bidra till trygghet och hälsa för alla elever. Barn- och elevhälsans uppdrag ska hela tiden utgå från elevperspektivet och elevens möjligheter att ta del i skolarbetet. Därför är det allvarligt att många skolor brister i arbetet med elevhälsan. Ofta brister det i tillgänglighet genom att det helt enkelt finns för få medarbetare inom elevhälsan i relation till antalet elever. Detta samtidigt som ohälsan bland unga ökar. Vänsterpartiet vill införa nyckeltal som exempelvis antal elever per heltidsanställd inom elevhälsan. Elever ska enkelt och omedelbart kunna komma i kontakt med dem, lärare ska kunna få handledning och dessa yrkesgrupper kan vid behov ingå i arbetslagens arbete.

Vikten av tillgång till fungerande elevhälsa har ett tydligt genusperspektiv. Forskning visar att flickor drabbas dubbelt så mycket som pojkar av psykiska besvär. Skolan är dessutom den plats där flest tjejer utsätts för sexuella trakasserier. Vänsterpartiet vill att det ska finnas tillgång till skolläkare, skolsköterska, skolkurator och skolpsykolog vid varje skolenhet.

Sjukvårdens uppgifter ska inte läggas över på barn- och elevhälsan och riskera verksamhetens fokus på skolgång. Samtidigt kan barn- och elevhälsan nå alla barn och på så sätt ha en unik möjlighet att arbeta med insatser som är hälsofrämjande oavsett föräldrars situation eller engagemang. Vänsterpartiet anser att förebyggande tandhälsa är ett område där barn- och elevhälsan kan ta en större roll.

Barn- och elevhälsan behöver ha en mer central roll i samverkan kring barn och unga med komplexa behov eller behov av insatser från flera myndigheter/aktörer. Skolan i sig är främjande för en ung människas möjligheter till hälsa, därför bör socialtjänstens insatser och insatser från barn- och ungdomspsykiatri i större utsträckning ske i samverkan med elevhälsan och syfta till en stabil skolgång och välmående i övrigt. Barn- och elevhälsans arbete bygger ofta på möjligheten att skapa förtroende mellan den vuxne och eleverna, verksamheten måste dimensioneras för att möjliggöra det.

Tillgången till barnhälsa inom förskolan ser olika ut i landet. Där har istället sjukvården huvudansvaret genom barnvårdscentralerna. Samverkan mellan BVC, förskola och socialtjänst är av yttersta vikt för att så tidigt som möjligt sätta in rätt stöd för barn och föräldrar som behöver det. Många upplever föräldraskap som utmanande och kan behöva samtala med andra föräldrar om föräldraskap men också få stöd från exempelvis elevhälsans personal för att få verktyg att ta sin

roll som förälder. Grupper eller kurser genom förskolan kan vara ett sätt att tillgängliggöra den typen av stöd för fler.

13. Modersmålsundervisning

Språk och lärande hör samman. Det är väl belagt att den som har goda kunskaper i sitt modersmål har bättre möjligheter att lära sig nya språk, till exempel svenska, och även att utveckla kunskaper inom andra ämnen och områden. Modersmålsundervisning för barn med annat modersmål än svenska är därför mycket viktig. Den underlättar inte enbart kunskapsinhämtningen bland barnen utan har också betydelse för den personliga identiteten och för den intellektuella och emotionella utvecklingen.

Vänsterpartiet vill att rätten till modersmålsundervisning värnas och utvecklas. Bland annat vill vi att ämnet får en egen timplan. Dessutom menar vi att barn som har flera hemspråk också ska ha rätten att läsa samtliga språken inom ramen för modersmålsundervisningen. Satsningar behöver göras för att stärka tillgången till behöriga modersmåls lärare.

14. Studiehundledning på modersmål

Att en elev ännu inte behärskar det svenska språket fullständigt får inte leda till att hen halkar efter i skolan. Därför är rätten till studiehundledning oerhört viktig. Om en elev har svårt att tillgodogöra sig undervisning på grund av att hen har ett annat modersmål än svenska har eleven rätt till studiehundledning på modersmålet. Det kan till exempel handla om att få hjälp med matematiken på sitt modersmål. Studiehundledning på modersmålet kan stödja elevernas kunskapsutveckling i olika ämnen och hjälpa eleverna att utvecklas så långt som möjligt mot utbildningens kunskapsmål.

Det finns dock ett stort glapp mellan denna rättighetslagstiftning och hur verkligheten ser ut. Enligt Skolinspektionens granskningar finns det många skolor som inte ens känner till studiehundledning som stödform och skolor som erbjuder studiehundledning utgår inte alltid från elevens behov, utan mer från skolans rutiner. Studiehundledningen sköts i hög grad av modersmåls lärare som inte alltid har särskilda kunskaper i de ämnen som hundledningen omfattar. Det finns samtidigt en stor outnyttjad resurs i Sverige i form av människor som har såväl språk- som ämneskunskaper som lämpar sig för anställning som studiehundledare. Vänsterpartiet vill se en utökad rätt till studiehundledning på modersmål och statliga utbildningssatsningar för att rekrytera fler studiehundledare till landets skolor.

15. Studie- och yrkesvågledning

Sverige har en arbetsmarknad som inom många områden är uppdelad efter kön, där kvinnor jobbar med vissa saker och män med andra. Det syns exempelvis genom kvinnodominansen i skolan och vården och mansdominansen inom byggsektorn. Denna uppdelning startar redan vid valet av gymnasieutbildning. De könsbundna valen både begränsar enskilda elevers utvecklingsmöjligheter samt bibehåller den rådande uppdelningen mellan kvinnor och män på arbetsmarknaden.

Skolan har länge arbetat för att få flickor att intressera sig för teknik och naturvetenskap, men liknande satsningar för att få pojkar intresserade av traditionellt ”kvinnliga” ämnen är mer sällsynta. Studie- och yrkesvågledningen måste bli bättre på att uppmärksamma frågan om könsstereotypa utbildningsval.

Alla elever måste få möjlighet att leva upp till sin fulla potential. Därför måste alla elever få välinformerade studie- och yrkesvågledning inför val till gymnasiet, eftergymnasial utbildning

eller etablering på arbetsmarknaden. Elever behöver få tid och möjlighet att möta kompetenta studievägledare. Det skulle leda till färre avhopp från gymnasieskolan.

Vänsterpartiet föreslår därför en ändring i lagen som gör att skolhuvudmän endast ska ha möjlighet att tillsvidareanställa behöriga studie- och yrkesvägledare och vill även införa ett nyckeltal för studie- och yrkesvägledare vid varje skolenhet.

16. Vuxenutbildning

För många människor har vuxenutbildningen inneburit en andra chans när tidigare skolformer har misslyckats. För andra en chans till yrkesväxling. Efter att ha gått igenom grund- och gymnasieskolan ska alla ha tillräckliga kunskaper för samhälls- och arbetsliv. Dessa kunskaper ser Vänsterpartiet som en rättighet. Alla vuxna som inte har dessa kunskaper ska ha rätt att få detta tillgodosett inom vuxenutbildningen.

I takt med att arbetsmarknaden förändrats blir det ett växande problem att många unga inte fullföljt gymnasieskolan. Det finns idag en stor grupp unga vuxna som är dåligt rustade för arbetslivet och riskerar att ha svårt att få och behålla ett arbete. Det behövs särskilda insatser inom både vuxenutbildningen och arbetsmarknadspolitiken för att förbättra deras möjligheter och för att underlätta den framtida kompetensförsörjningen.

Att studera som vuxen innebär andra förutsättningar än för barn och unga. Studierna behöver kunna kombineras med föräldraskap och arbete. Därför är det viktigt med flexibel utformning av studierna med möjlighet till distansstudier, kvällsstudier eller studier i olika tempo.

Vuxenutbildningen behöver i hög grad utgå från de studerandes olika behov av stöd och olika studiebakgrund. Det kan handla om studiehandledning på modersmål, studiemotiverande kurser och individuell planering.

Vuxenutbildningen kan inte lämnas i händerna på privata aktörer med begränsade möjligheter för ansvarig rektor att ha kontroll över kvaliteten som följd. Dagens system riskerar att ge kommunerna incitament för att upphandla utbildning till lägsta möjliga kostnad med förhoppning att många ska få tillgång till utbildning men med risken att skattepengar istället slösas bort på kurser som inte håller tillräcklig kvalitet. Istället bör kommunerna få förutsättningar att erbjuda utbildning både i klassrum och på distans, i egen regi.

Yrkesutbildning för vuxna måste utvecklas både vad gäller omfattning och kvalitet. Det finns behov av flexibla utbildningsformer som kan möta tillfälliga eller lokala behov av utbildning. Dessutom måste det finnas möjligheter att utbilda sig inom mer traditionella hantverksyrken. För att lyckas med yrkesutbildning av hög kvalitet måste utbildningarna drivas i nära samverkan med de branscher och arbetsgivare som sedan ska kunna anställa utbildad personal. Därför bör nya sätt för utbildning och arbetsliv att samverka främjas, olika former av college-koncept är exempel på det. Genom att forma yrkesutbildningar tillsammans med berörd bransch kan ansvaret för kvalitet, lokaler, utrustning och arbetsplatsförlagt lärande (APL) delas mellan kommun och bransch istället för att branscherna enbart blir kravställare gentemot kommunerna. Valfrihetssystem i vuxenutbildningen kan få effekten att utbildningsutbudet utgår från utbildningsföretagens intressen snarare än kompetensbehoven på den lokala arbetsmarknaden.

16.1 Svenska för invandrare, (SFI)

Att kunna kommunicera på svenska är nödvändigt för att kunna delta i samhällslivets alla delar och utöva sina demokratiska rättigheter. Alla som bosätter sig i Sverige ska därför ges möjlighet att få kunskaper i svenska språket. Därför vill Vänsterpartiet införa rätt till SFI från dag ett, alltså även för asylsökande. Precis som Vänsterpartiet talar om rätten till kunskap inom andra

utbildningsformer vill Vänsterpartiet stärka rätten till kunskap även inom svenskundervisning för människor som av olika skäl bosatt sig i Sverige. Det är därför inte tillräckligt att kommunen har en skyldighet att erbjuda undervisning och att det finns en rätt att delta i undervisningen. Undervisningen måste också vara så bra att den ger eleverna tillräckliga kunskaper. Elevens förutsättningar och behov ska styra undervisningens inriktning och omfattning. Vänsterpartiet anser att SFI, precis som hela utbildningsväsendet, ska drivas utan vinstsyfte.

Det behövs en tydligare individualisering och fler undervisningstimmar per vecka. Självklart ska SFI kunna läsas i kombination med praktik, yrkesutbildning, arbetslivsorientering, validering, annan utbildning eller förvärvsarbete men samtidigt måste själva SFI-undervisningen få utrymme och inte trängas undan i jakten på snabbare insatser mot arbete.

17. Folkbildning

Folkbildningen har i mer än 150 år sammanfogats med folkrörelsernas- och välfärdsstatens utveckling. Den har varit en nyckelfaktor i byggandet av demokrati och en bärande kraft i utvecklingen av ett modernt samhällsbygge. Den äger, genom sin kombination av förnyelse och tradition, samma giltighet idag som då.

Nyckeln till framgång är det fria och frivilliga livslånga lärandet. En kunskapssyn som bär oss bortom det kapitalistiska systemets krav på nyttan med utbildning. Folkbildningen bildar människor, inte bara arbetskraften. Däri ligger dess framgång som också kommer samhällsbygget till nytta. Folkbildningen har också som uppgift att minska utbildningsklyftor och ge människor möjlighet att påverka sin egen livssituation. Vänsterpartiet anser därför att folkbildningens suveränitet och rätt till profilering måste slås fast och därmed friheten att tillsammans med deltagarna skapa egna kurser och studiecirklar. Folkbildningen bör, även i fortsättningen, betraktas som en kulturell frizon.

Vänsterpartiet står bakom statens syften med folkbildningen att stödja verksamhet som bidrar till att stärka och utveckla demokratin, att bidra till att göra det möjligt för en ökad mångfald, för människor att påverka sin livssituation och skapa engagemang att delta i samhällsutvecklingen, att bidra till att utjämna utbildningsklyftor och höja bildnings- och utbildningsnivån i samhället, liksom att bidra till att bredda intresset för och öka delaktigheten i kulturlivet. Vänsterpartiet vill värna och utveckla idén om den fria och frivilliga folkbildningen. Som en del av kulturen ska den stå på armlängds avstånd till partipolitiskt inflytande. Denna radikala idé genomsyrar vår folkbildningspolitik. Vår folkbildningspolitik handlar om att skapa förutsättningar för en radikal idé om folkbildningskraft.

17.1 Folkhögskolor

Folkhögskolorna uppvisar väldigt goda resultat, inte minst inom sitt uppdrag inom allmän kurs, det vill säga att ge grund- och gymnasieskolebehörigheter till människor som det ordinarie skolsystemet inte lyckats möta. Det går också att visa att de människorna rustats väl för fortsatt utbildning och arbete. Vid folkhögskolorna finns även yrkesutbildningar av hög kvalitet som fyller både individers och arbetslivets behov.

Nyckeln bakom framgången är att folkhögskolan skapar en mötesplats för mångfald. Framgången för allmän kurs beror på att deltagarna där möter människor på särskild kurs med helt andra livsberättelser. En ensidig fokusering på nyttan med allmän kurs undergräver idén som gjort framgången möjlig.

Stöden till folkhögskolorna behöver ökas för att garantera deras verksamhet och möjligheten att bedriva folkhögskolor med internat på landsbygden värnas.

18. Elever och elevdemokrati

Skolans och elevernas relationer ter sig på många olika sätt. Precis som i andra samhällsgrupper, som studenter eller arbetstagare, ska därför elever ha ett antal rättigheter. För Vänsterpartiet är alla människors rätt till inflytande över sin livssituation en viktig princip. Detta gäller givetvis också skolelever. Både skollagstiftningen och arbetsmiljölagstiftningen ger också eleverna rätt till inflytande. Det är bra, men det är viktigt att lagen följs, utökas och blir verklighet.

Inflytandet ska innebära att eleverna har möjlighet att påverka de beslut som skolan fattar. Det kan handla om att i samråd med läraren bestämma över formerna för utbildningen, hur en skapar studiero i klassrummen eller planering av skolans utomhusmiljö. Skolan har en viktig uppgift i att ge eleverna möjlighet att förändra, till exempel att tillhandahålla tid och lokaler för elevråd, elevskyddsombud, elevkårer eller klassråd, men initiativet för vilka frågor som ska tas upp bör ligga hos eleverna. Ju äldre eleven blir desto mer bör hen kunna vara med och påverka.

19. Skolbibliotek

Varje elev i grundskola och på gymnasiet ska ha likvärdig tillgång till en välfungerande skolbiblioteksverksamhet. Utbildade bibliotekarier, rätt utrustning och medier, ändamålsenliga lokaler samt stöd från ledningen bidrar klart till bättre målresultat för eleverna. Väl fungerande skolbibliotek är avgörande för att öka likvärdigheten i undervisningen. I dag finns det stora skillnader i landet både vad gäller tillgång till och utformning av skolbiblioteken och det behöver snarast åtgärdas. En skolbiblioteksverksamhet är inte främst en samling böcker, utan del i en pedagogisk verksamhet med bibliotekarien som nyckelperson. Skolbiblioteksverksamhet är obligatorisk enligt skollagen, Kraven i skollagen och läroplanen, liksom skolbiblioteken ska enligt läroplanen både stärka elevernas språkliga förmåga och deras digitala kompetens, men stöd i informationssökning uteblir på många skolor.

Det krävs ökad tillgång till utbildade skolbibliotekarier och bättre samverkan med ledning och lärare. Rektors kunskaper i hur skolbiblioteksfunktionen kan integreras med den pedagogiska verksamheten behöver stärkas. Exempel på nyckeltal som kan vara meningsfulla att beräkna är andelen elever per heltidsanställd skolbibliotekarie. Skolbibliotekariens profession behöver också stärkas på såväl lokal som regional nivå genom kollegial samverkan, utbildning, ledarskap, mentorskap och nätverk. Samverkan mellan skolbiblioteken och kommunala eller regionala mediecentraler bör stärkas.

Verksamhetens medieförsörjning behöver byggas ut både analogt och digitalt. Med nationella licenser och gemensamma digitala skolbibliotekstjänster ges goda förutsättningar att jämna ut och öka skolbibliotekens mediebestånd och likvärdighet. Detta har god förutsättning att lyckas i samband med uppbyggandet av ett nationellt digitalt bibliotek. Genom resursbiblioteken för de nationella minoriteterna och urfolket samerna ska stödet till landets skolbibliotek förbättras.

20. Skolans personal

20.1 Fler lärare med bättre arbetsmiljö

Arbetsmiljön i skolan måste förbättras. Skolan är Sveriges största arbetsplats men samtidigt också en av de sämsta avseende arbetsmiljön. Det finns få yrkesgrupper som skulle tänka sig att arbeta under förhållanden som skolans personal (ofta kvinnor) tvingas göra. Stora mängder administration, för få kollegor och icke anpassade lokaler är bara några av de saker som hör till vardagen för lärarna. Vänsterpartiet vill ge skolan mer resurser. Vi vill även se en systematisk

förändring som är bortom vinstjakt och New Public Management. Det är viktigt att lyfta lärarnas arbetsvillkor för att kunna motverka bristen på lärare. Arbetsmiljön och arbetssituationen är ett av de vanligaste skälen till att lärare väljer att arbeta med något annat än skolan.

God pedagogik utförd av utbildade lärare är förutsättningen för en god kvalitet och därmed goda elevprestationer. För att förbättra lärares arbetsmiljö behöver det satsas på att de får fler kollegor som har annan kompetens än att vara just lärare. Det behövs bland annat en bättre fungerande elevhälsa. Om barn mår dåligt är det viktigt att de får ett professionellt bemötande. Idag faller det ansvaret alldeles för ofta på redan överarbetade lärare. Många utbildade lärare och förskollärare jobbar i dag inom andra yrken. Med en bättre arbetsmiljö kan många behöriga lärare lockas tillbaka till att arbeta inom förskolan och skolan.

20.2 Behörig personal i förskola, skola och fritidshem

Det råder en stor brist på lärare och pedagoger i svensk förskola, skola och fritidshem. Bristen på behörig personal gör att det i praktiken är möjligt att som obehörig få jobba flera år i sträck på samma skola eller förskola. Vänsterpartiet är övertygade om att den som väljer att fortsätta arbeta som lärarvikarie under flera år också har kapaciteten att klara av att ta en lärarexamen. Det samma gäller även pedagoger inom förskola och fritidshem. Idag saknas dock tillräckliga incitament för många huvudmän att stötta sina vikarier och obehörig personal att läsa sig till behörighet. Det går även att konstatera det faktum att många fristående skolor har färre behöriga lärare eftersom det är billigare att ha obehöriga lärarvikarier. På så sätt kan de vinstdrivande koncernerna utöka sina vinstmarginaler. Vänsterpartiet vill underlätta personalförsörjningen inom välfärdens olika bristyrken, såsom lärare och förskolelärare, genom att införa den så kallade Dalamodellen nationellt. Modellen innebär en ny utbildningsform där studenterna får anställning med lön, samtidigt som de studerar.

Generellt sett behöver elevstödjares, fritidsledares och socialpedagogers roll i skolan stärkas. På alla förskolor och skolor behövs kompetenta lärare och pedagoger som kan möta varje barns och elevs behov i sin undervisning och som kan delta aktivt i den pedagogiska utvecklingen. Vänsterpartiet vill därför ställa högre krav på huvudmännen att möjliggöra fortbildning och vidareutbildning av obehörig personal inom förskolan och skolan.

Även inom fritidshemmen är situationen vad gäller personalförsörjning bekymmersam. Fritidshemmens verksamhet ska hålla hög pedagogisk kvalitet och för Vänsterpartiet är det en självklarhet att andelen personal med fritidspedagogexamen eller annan pedagogisk högskoleexamen behöver öka. De som redan är anställda på fritidshemmen men som saknar relevant utbildning bör vara en självklar målgrupp att rikta särskilda insatser till genom vidareutbildning och validering för anställda på fritidshem som saknar pedagogisk högskoleexamen.

20.3 Lärarförsörjningen inom Komvux och SFI

En stor andel av de som arbetar med att utbilda vuxna har inte tillräcklig utbildning för att undervisa inom vuxenutbildningen. Bristen på kompetens när det gäller vuxenpedagogik påverkar resultaten särskilt mycket inom svenska för invandrare (SFI). En särskild vuxenlärarutbildning vore en bra möjlighet för de som vill arbeta med att utbilda vuxna samt bidra till att höja kvaliteten på vuxenutbildningen.

Bristen på behörig personal inom vuxenutbildningen är dock akut. Vänsterpartiet vill därför också inrätta en kompletterande pedagogisk utbildning till vuxenlärare. För att lösa problemen inom SFI med ett stort antal obehöriga lärare och ett växande behov av SFI-lärare bör möjligheterna för SFI-lärare att utbilda sig i kombination med att de arbetar som lärare stärkas. Vänsterpartiet anser

därför att obehöriga SFI-lärare ska ges rätt till längre anställningar, förutsatt att de studerar svenska som andraspråk parallellt med arbetet som lärare.

20.4 Lärarutbildningen

Lärarutbildningen har en särställning i förhållande till andra utbildningar eftersom den får stor betydelse för barns och ungdomars kunskapsbildning och utveckling i såväl förskola som grundskolan och gymnasiet. För att nå målet att alla lärare ska vara behöriga måste det vidtas åtgärder för att få fler att söka till lärarutbildningen och få fler att ta examen.

I förhållande till grundutbildningens volym är lärarutbildningen missgynnad både vad gäller resurser i form av disputerade lärare och resurser till undervisning och forskning. Detta behöver åtgärdas. Vänsterpartiet anser att alla examina inom lärarutbildningen ska vara på avancerad nivå och ge behörighet att söka till forskarutbildningen. Lärare med goda kunskaper om elevers kunskapsbildning och goda ämneskunskaper behövs i alla skolformer och åldrar och det måste tillgodose i samtliga inriktningar i lärarutbildningen.

Vänsterpartiet vill att lärarstudenter ska få ökad kunskap om psykisk ohälsa, hur den upptäcks och hur samarbetet med elevhälsoteamet bör se ut. Vi menar även att det är av stor vikt att lärar- och rektorsutbildningen ska förstärkas med mer kunskap om funktionsnedsättningar, hinder i lärmiljön och pedagogiska metoder för elever i behov av särskilt stöd. Parallellt med detta bör såväl lärarutbildningen som rektorsutbildningen innehålla fler delar som handlar om normkritik där de studerandes kunskaper om sexism, rasism, funkofofi och homofobi förstärks.

21. Yrkeshögskola

Yrkeshögskolan i Sverige växer och blir en allt större utbildningsform inom utbildningsväsendet. Yrkeshögskolan förändras ständigt för att anpassa sig efter arbetsmarknadens kompetensbehov. Det innebär att innehåll och inriktning på utbildningarna varierar och att nya utbildningar inom yrkeshögskolan startar och gamla läggs ned allteftersom behovet förändras. Yrkeshögskolan spelar en viktig roll för att människor oavsett bakgrund ska ges möjlighet att få utbildning och hitta arbete. Vänsterpartiet vill därför utöka yrkeshögskolans verksamhet och ge studerande på yrkeshögskolan samma rätt till stöd som högskolestudenter för att klara sina studier.

Vänsterpartiet ser positivt på förstärkningen av yrkeshögskolan, men anser samtidigt att företag ska ta större ansvar för vissa spetsutbildningar och därmed också dess kostnader. Yrkeshögskolan ska inte utnyttjas av oseriösa företag vars syfte är att låta staten stå för särskilda spetsutbildningar. Yrkeshögskoleutbildningar bör i högre grad tillåtas utgå från lokala kompetensbehov och finnas i hela landet. Vänsterpartiet vill även se fler fristående kurser på yrkeshögskolan och en utökning av de estetiska programmen.

22. Universitet och högskola

Universitet och högskolor ska enligt lagen ägna sig åt utbildning, forskning, att samverka med samhället och att resultaten kommer samhället till del på ett produktivt sätt. Det är viktigt för att skapa välstånd och ett öppet och demokratiskt samhälle. Vänsterpartiets syn på kunskap som en demokratisk rättighet innebär att en viktig målsättning är att bredda rekryteringen till högskolan. Den sociala, könsrättvisa och etniska snedrekryteringen har visserligen minskat under de senaste decennierna tack vare studiemedel, utbyggd högskola samt fler och nya utbildningar. Fortfarande finns det dock stora skillnader mellan såväl utbildningar som högskolor i hur väl de har lyckats att bredda rekryteringen. På traditionella utbildningar och äldre lärosäten har arbetet att bredda rekryteringen varit mindre framgångsrikt vilket innebär att de måste bli bättre på att använda de redskap som finns.

Fler högskolor och utbildningar måste bli bättre på att använda alternativa antagningsmetoder eftersom betygsintagning konserverar sociala skillnaderna från grund- och gymnasieskola. Antagningsreglerna måste förändras så att inga grupper missgynnas. Vänsterpartiet anser bland annat att arbetslivserfarenhet ska kunna ge behörighet. Studenter som grupp blir samtidigt alltmer heterogen och högskolan måste anpassa sina arbetsformer för att möta alla studenters behov. Vänsterpartiet vill därför förstärka studie- och yrkesvägledningen, liksom studenthälsan.

Alla studenter har rätt till en utbildning av hög kvalitet. Antalet undervisnings- och handledningstimmar behöver utökas på många utbildningar. Forskningsanknytningen inom grundutbildningen ska stärkas genom att öka andelen disputerade lärare och att lärare får mer tid till egen forskning. Vänsterpartiet anser därför att högskolans styrning och finansiering behöver förändras så att forskning och utbildning finansieras sammanhållet och att lärosätena får finansiering för hur många studenter de har, inte hur många som klarar utbildningen.

Högskolan ska aktivt motverka alla former av diskriminering. Den ska främja jämlikhet, jämställdhet och motverka könsstereotypa utbildningsval, till exempel genom ett integrerat socioekonomiskt- och genusperspektiv i utbildningen. Vänsterpartiet anser att kunskaperna och kompetensen i hbtq-frågor behöver förbättras. Det behövs en förbättrad fysisk tillgänglighet och stöd till studenter med funktionsnedsättning.

Vänsterpartiet menar att även kunskapsaspekten av jämställdhet och genuskunskap måste skrivas in i examensordningarna. Det gäller alla examina, men det är särskilt viktigt och betydelsefullt i de utbildningar som leder till yrken som medför arbete med människor och behandlar människors liv. Lärarstudenten ska exempelvis inse betydelsen av könsmaktsordning i elevernas kunskapsbildning och skolans hela verksamhet. På samma sätt måste det tydliggöras att även hbtq-frågor måste ingå i lärarutbildningen.

Studenter ska vara delaktiga i och ha inflytande över utbildningen. Att ta tillvara de erfarenheter och kompetenser som finns bland dagens studenter med olika bakgrund är också ett sätt att förbättra kvaliteten på utbildningen. När det gäller högskolans forsknings- och undervisningsuppdrag så betonar Vänsterpartiet betydelsen av att studenterna i högre grad ska vara medskapande i sin kunskapsbildning.

Utbildningssatsningar är ett av de viktigaste politikområdena för att bekämpa arbetslösheten, minska regionala klyftor och hålla ihop Sverige. I många landsbygdskommuner är utbildningsnivån låg. Därför måste regionala högskolor stärkas och distansutbildningarna fortsätta utvecklas. Vänsterpartiet vill se ett resursfördelningssystem som säkrar de mindre universitetens och de regionala högskolornas utveckling, och ger dem resurser för utbildning och forskning.

Det är ett slöseri när människors kunskap inte alltid räknas på ett rättvist sätt i Sverige. Den som utbildat sig i sitt hemland måste kunna få sin utbildning validerad på korrekta grunder. Både individ och samhälle förlorar på att exempelvis en psykiater hänvisas till ett annat yrke, eftersom det är tid och energi som hen investerat i just det området. Vänsterpartiet vill se mer resurser till de som validerar utländska utbildningar för att korta ner tiderna för validering.

23. Forskning och forskningspolitik

Genom forskning skapas ny kunskap. Denna kunskap är viktig för demokratin och för att utveckla ekonomin, skapa arbetstillfällen, förbättra välfärden och skapa ett ekologiskt och socialt hållbart

samhälle. Forskning behövs för att utsätta vårt samhälle för kritisk granskning i syfte att utveckla demokratin.

Staten har ett stort ansvar för såväl grundforskning som tillämpad och behovsmotiverad forskning och utveckling. De offentliga anslagen är viktiga för att säkra grundforskningen och den långsiktiga vetenskapliga kompetensutvecklingen. De är också det bästa sättet att garantera forskningens frihet så att särintressen inte styr vad det forskas om och vilka forskningsresultaten ska bli. Med offentligt finansierad forskning blir det naturligt att kräva att forskningsresultaten ska vara fritt tillgängliga. Vänsterpartiet anser att när det finns ett stort samhällsintresse kan det vara motiverat med en mer detaljerad styrning.

Vänsterpartiet ser några stora problem på lärosätena idag. Det handlar dels om frågan om anställningsprocessen, dels om frågan om fördelning av forskningsmedel. Snedrekryteringen i förhållande till kön, klass, utländsk bakgrund och inte minst funktionsnedsättningar påverkar alla nivåer av akademien, och förstärks dessutom i övergången till forskarutbildningen och vidare vid tillsättning av professorer. Att människor ges lika förutsättningar att forska oavsett kön är en förutsättning för en demokratiskt förankrad akademi och för en kvalitetsbaserad forskning där det är kompetens som avgör, inte kön eller vänskapsband. Vänsterpartiet anser att det ska finnas ett mål om att av samtliga statligt finansierade forskningsanslag ska inte mer än hälften gå till män som forskar. Vänsterpartiet vill också att det införs en jämställdhetsbonus i lärosätenas basanslag för att främja en jämnare könsfördelning inom forskningen och akademien.

Idag är kunskaperna om tillgängligheten för forskare för dåliga. Vänsterpartiet vill därför se en granskning av förutsättningarna för forskare med funktionsnedsättningar inom universitet och högskolor samt vilka åtgärder som krävs för att öka tillgängligheten.

För Vänsterpartiet är det viktigt att den forskning som produceras med hjälp av offentliga medel finns tillgänglig för medborgarna. Modern teknik skapar förutsättningar för att med enkla medel kunna ta del av och läsa forskning. Detta är inte bara viktigt för yrkesverksamma inom akademiska yrken utan även för allmänheten i stort. För att bibehålla förtroendet för en offentligt finansierad forskning vill därför Vänsterpartiet att den också är tillgänglig.

Lika viktigt är att dra tydliga rågångar mellan forskning och kommersiella intressen. Den samverkan som högskolan är skyldig att ha med det omgivande samhället får inte leda till att högskolans forskare frångår sig rätten att formulera problem, ställa frågor, välja metoder och publicera forskningsresultat. Vänsterpartiet anser att donationer och uppdragsforskning inte får ersätta statliga anslag, som är den grundläggande förutsättningen för en oberoende forskning.

Systemet för fördelning av forskningsresurser behöver utvecklas. Sverige hör till de länder i världen som avsätter mest offentliga resurser till forskning och utvecklingsarbete även om resurserna till utbildningsforskningen är blygsamma och otillräckliga. Vänsterpartiet vill att forskningsresurser inom högskolan i högre grad förläggs i lärartjänsterna istället för till excellenta eller starka forskningsmiljöer som vunnit anslag baserade på antalet presterade artiklar.

Forskarutbildningens huvudsyfte är att trygga återväxten av nya forskare, men forskarstuderande bidrar också med nya forskningsresultat. Vänsterpartiet anser att eftersom det finns ett försörjningskrav för att antas som doktorand ska alla forskarstuderande ha samma ekonomiska förutsättningar och sociala trygghet. Vänsterpartiet vill att Sveriges högskolor och universitet erbjuder samtliga doktorander och forskare trygga och fasta anställningar.

24. Villkor för studerande på yrkeshögskola och högskola

Trygghet under studietiden kräver att det finns fungerande stödsystem för studenternas villkor på lärosätena och yrkeshögskolor. Studerandes rätt till inflytande är något Vänsterpartiet värdesätter högt. För oss är det en självklarhet att alla studerande ska ha makt och inflytande över sin vardag. I skuggan av metoo blir frågan om demokratiskt inflytande och studerandes möjligheter att organisera sig för förändring än mer aktuell. Alla studenter måste ha möjligheter att kunna påverka sin högskola och yrkeshögskola för att förbättra sin utbildning. Vänsterpartiet anser därför att det behövs ett riktat statligt stöd för att finansiera detta.

Högskoleutbildning ska vara avgiftsfri för alla studenter oavsett var de kommer ifrån. Införandet av avgifter för studerande från länder utanför EES-området är ytterligare steg mot synen på kunskap och utbildning som en handelsvara och ett steg bort från de värden om frihet, jämlikhet, kritisk granskning och vetenskaplighet som högre utbildning bör stå för.

Trots att en stor del av studenterna har barn finns det väldigt lite kunskap om hur detta påverkar studierna. Många lärosäten saknar en policy kring studerande med barn. Det finns inte heller något fastslaget regelverk för vad som är normal undervisningstid utan det kan förekomma obligatoriska moment såsom tentor och seminarier på kvällar och helger när ordinarie barnomsorg är stängd. Vänsterpartiet anser därför att alla lärosäten och yrkeshögskolor bör ha en föräldrapolicy som bland annat innehåller principer kring studerandes rätt att återgå till studier efter uppehåll för föräldraledighet eller vad som händer om en studerande missar obligatoriska moment vid frånvaro för vård av sjukt barn.

Enligt högskolelagen ska all högre utbildning vara avgiftsfri i Sverige, men det finns väldigt lite uppföljning av hur det ser ut i verkligheten. Det saknas också tydliga definitioner för var gränsen för avgifter går. I många utbildningar ingår det obligatoriska moment som kan skapa oförutsedda merkostnader för studenterna. För en del merkostnader är det möjligt att söka merkostnadsån, för andra inte. Vänsterpartiet anser att det inte är rimligt att begära att studenterna ska behöva ta extralån för att tillgodogöra sig sin utbildning. Det ska inte finnas ekonomiska hinder för studenter att kunna fullgöra sin utbildning.

Inköpen av kurslitteratur och digitala verktyg är en ekonomisk börda för många studenter. Att studenter måste köpa sin egen kurslitteratur kan ses som ett avsteg från principen om avgiftsfrihet för utbildningen. Samtidigt kan det ibland vara problem att hitta vissa böcker när de säljer slut i bokhandeln. Därför ska all kurslitteratur finnas tillgänglig digitalt via högskole- och universitetsbiblioteken och om det inte finns så ska böcker tillhandahållas av lärosätet.

Vänsterpartiet anser att tillgänglighetsarbetet på högskolor och yrkeshögskolor som helhet behöver stärkas.

Sjukdom och föräldraskap innebär ofta dålig ekonomi och sämre möjligheter att genomföra sina studier. Idag samverkar studiemedlen inte särskilt bra med socialförsäkringssystemen. Vänsterpartiet vill därför att ersättningssystemen reformeras så att de kopplas till studenters sysselsättning studier istället för om de får studiemedel. Ingen student ska riskera att stå utanför sjukförsäkringen. Även bostadsbidraget behöver reformeras så att alla studenter oavsett ålder kan söka det.

25. Studiemedel

En av de viktigaste förutsättningarna för att göra kunskap och utbildning tillgänglig för fler människor är ett studiestödssystem som ger social och ekonomisk trygghet för studerande på allt från vuxenutbildning till högskola. Studiemedlen är en viktig orsak till att den sociala

snedrekryteringen till högre utbildning har minskat. För att studiemedlen ska fortsätta att ha denna rekryterande effekt anser Vänsterpartiet att de måste svara mot studerandes levnadsomkostnader.

Det ska vara möjligt att få studiemedel under hela sin studietid. Vänsterpartiet vill att andelen bidrag i studiemedlen ska öka för att skuldbördan inte ska bli mer betungande. Det ska också finnas möjlighet att få förhöjt bidrag under vissa villkor, till exempel för behörighetsgivande studier. Med högre bidrag och lägre lån underlättas återbetalningen av studielånet. Studerande villkor i arbetslöshetsförsäkringen måste återinföras. Studiemedel som går att leva på är också en nödvändig förutsättning för att kunna studera på heltid och därmed kunna skapa utbildningar av hög kvalitet. Det är därför ingen bra åtgärd att höja det så kallade fribeloppet och göra det möjligt för studerande att arbeta mer under terminerna utan att studiemedlen reduceras. Däremot bör inte arbete under ferierna påverka studiemedlens storlek.

Omställningsstudiestödet är ett studiestöd för vuxna mitt i arbetslivet. Därför är det särskilt viktigt att det inte finns byråkratiska hinder som hindrar människor att kunna börja studera. Vänsterpartiet vill därför se att staten gör det som krävs för att hindren ska försvinna.

För att studiestödssystemet ska bli rättvist och därigenom kunna motverka social snedrekrytering på ett bättre sätt behöver det förändras i grunden. Vänsterpartiets vision är att införa studielön och jämställa studier med arbete. En investering i studielön åt dem som studerar måste på sikt anses vara både ekonomiskt och socialt gynnsamt, både för den studerande och för samhället. Det skulle betyda större möjligheter för studenter att få en bra utbildning och öka deras förmåga till aktivt deltagande i samhällslivet. Det är i samhällets och demokratins intresse att människor är välutbildade. Med studielön skulle även studerande få tillgång till trygghetssystemen och många av de sociala och ekonomiska problem som studenter har idag skulle lösas.